

Katarzyna Grabowska
Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej
Uniwersytet w Białymstoku

**LATOPIS RACZYŃSKICH JAKO XVI-WIECZNY
ZABYTEK LATOPISARSTWA
WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO
(CHARAKTERYSTYKA JĘZYKOWA)**

Key words: literature of the Grand Duchy of Lithuania, Belorussian-Lithuanian chronicles, the Old Belarusian language, phonetics

Latopis Raczyńskich stanowi część rękopiśmiennego kodeksu przechowywanego w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu, w którego skład wchodzi teksty o charakterze literackim, historiograficznym oraz wypisy z aktów prawnych. Najbardziej znanym fragmentem *Kodeksu Poznańskiego* jest tzw. *Białoruski Tristan*, będący jedyną zachowaną do naszych czasów słowiańską wersją legendy o tym średniowiecznym rycerzu. Zbiór zawiera również notatki, rodowody i dokumenty rodziny Unichowskich, do których pierwotnie należał zabytek [Maszkiewicz 2007, 8]. Znaki wodne umieszczone w rękopisie są datowane na 1582 r., co pozwala w przybliżeniu ustalić czas jego powstania [Улащик 1980, 11-12]. Tekst latopisu został zapisany na kartach 235-291 *Kodeksu Poznańskiego* i zaczyna się słowami: „Сталося ест воплощене сына божого от духа святого з благословенное девицы чыстое Марѣи от початку сотвореня свѣта лѣта пяттисечного пятьсотного двадцать шостого”, natomiast kończy opisem sytuacji w Wilnie po śmierci króla Zygmunta I Starego (1548) oraz informacją o ślubie króla Zygmunta II z Barbarą Radziwiłłówną. W skład zabytku wchodzi następujące części: *Latopisiec wielkich ksiąg litewskich*, *Pochwała Witolda*, *Opowieść o Podolu* oraz kilka innych utworów historycznych przedstawiających dzieje XIV – pierwszej połowy XVI w. Cały latopis został opratrzony podtytułami, np. *О великом князе Скирымонте*, *О великом князи Витене*, *О великом князи Кгидимине, як Троки зарубил и Вилню*, *О князи Светослави смоленском*. Zabytek jest najbardziej charakterystycznym

odpisem poszerzonej wersji II redakcji latopisów zachodnioruskich, powstałej w rezultacie połączenia *Latopisu wielkich ksiąg litewskich*, zapożyczonego z I redakcji oraz *Kroniki Wielkiego Księstwa Litewskiego i Żmudzkiego*¹. Ponadto do II redakcji zaliczane są jeszcze odpisy *Kraśnińskich*, *Towarzystwa Archeologicznego*, *Rumiancewa*, *Patriarszy*, *Ewreinowa*, *Tichonrawowa* oraz *Olszewski*.

Kodeks Poznański został odnaleziony w Bibliotece Raczyńskich w 1846 r. przez Osipa Maksimowicza Bodianskiego, który pierwszy opublikował jego fragmenty. W 1886 r. zabytek został opisany przez Aleksandra Brücknera [Улащик 1980, 12].

Latopis w całości opublikowano dwukrotnie: w XVII [Пташицкий, Шахматов 1907, 295-356] oraz XXXV [Улащик 1980, 145-172] tomie *Полного собрания русских летописей*.

Przedmiotem artykułu jest charakterystyka wybranych elementów językowych *Latopisu Raczyńskich* na poziomie fonetycznym. Pozwoliło to wyodrębnić zjawiska językowe o zasięgu ogólnoruskim, które w zabytku stanowią element dominujący. Charakterystyczną osobliwością latopisów białorusko-litewskich jest obecność cech językowych właściwych obszarom zachodnioruskim, co potwierdza przeprowadzona analiza tekstu *Latopisu Raczyńskich*. Zabytek dokumentuje również cerkiewnosłowiańskie oraz nieliczne elementy językowe znajdujące swe uzasadnienie w polskiej fonetyce. Elementy cerkiewnosłowiańskie również uzyskują w latopisie *Raczyńskich* znikome, w porównaniu do cech ogólnoruskich, poświadczenie.

I. Wokalizm

1. Prasłowiańskie połączenia *or, *ol, *er, *el pomiędzy dwoma spółgłoskami uzyskują przeważnie wschodniosłowiańską realizację w postaci pełnogłosu, por.

боронити (243)², *Володьмеру* (242), *ворожбиту* (245), *ворота городовые* (243), *город* (227), *городов* (232), *горожане* (243), *дорогих* (233), *Дорогичын* (229), *здоровя* (265), *с королевою* (266), *короля* (253), *Новгородок* (229), *обороны* (281), *стороне* (228);

берег (228), *до Берестья* (229), *вермя* (264), *деревом* (227), *остерегаючи* (249), *передалися* (243), *переехал* (251), *перепросил* (253), *перешедши* (227), *Переяславль* (243), *посеред* (284), *серебра* (231), *середнии* (227), *у середу* (259), *через* (240);

¹ O genezie powstania II redakcji latopisów białorusko-litewskich por. np. [Чамярыцкі 1969, 135-162].

² Numeracja stron *Latopisu Raczyńskich* przyjęta w niniejszym artykule jest zgodna z numeracją użytą w XXXV tomie *Полного собрания русских летописей*.

Володымеру (242), *володымеръскии* (233), *волостеи* (247), *волохи* (261), *волочывали* (271), *головами* (254), *от голоду* (265), *золота* (231), *у молодых* (231), *наголову* (230), *уполон* (228), *полочане* (230), *полоцким* (230), *за холопа* (248).

Zdecydowanie niższą frekwencją odznaczają się zapisy tych prasłowiańskich połączeń w wersji cerkiewnosłowiańskiej, por. *на Благовѣщане* (264), *з благословенное* (265), *Владислава* (273), *владыками* (257), *на главу* (255), *младенцом* (240); *безпрестани* (273), *законопреступник* (254), *пред* (289), *пречыстое* (281), *з древьцы* (272), *на древцу* (279).

Pod wpływem fonetyki języka polskiego powstały dwie poświadczone w zabytku formy *кроля* (261), *кroleвну* (253).

2. Nagłosowe połączenie *ort oraz prasłowiański przedrostek *orz przy opadającej intonacji posiadają konsekwentną realizację w postaci *po-*, *роз-* (*рос-*): *врозумѣл* (238), *възросту* (240), *доростал* (238), *ровнины* (226), *не ровно* (281), *розбили* (256), *ся розболел* (268), *розехатися* (252), *до розмаитых* (225), *розного* (226), *розумеючы* (278), *розумна* (238), *розшырати* (227), *роскошныя* (226), *роспустил* (242), *ростался* (278).

3. W latopisie *Raczyńskich* dominują zapisy z nagłosowym [o-] (< *ie-), będącym jedną z najwcześniej udokumentowanych cech ruskich, por. *одно* (225), *одного* (225), *одноемыслне* (243), *одной* (233), *одному* (225), *озеро* (227), *озером* (227), *оленеи* (226). Nagłos [ie-] został poświadczony kilkoma formami imienia: *Евнугеи* (247), *Евнугевича* (256), *Евнугьем* (247), *Евнугтя* (246).

4. Paralelne zapisy wyrazów z *Ѣ* oraz *e* w zabytku świadczą o ich zbieżnej artykulacji. Obecnie na całym białoruskim obszarze językowym z pominięciem południowego zachodu i niektórych terenów sąsiadujących z dialektami ukraińskimi zauważalne jest podobne zjawisko [Филин 2006, 167-168]. Liczne przykłady z zamiennym użyciem liter *Ѣ* oraz *e* w starobiałoruskich zabytkach piśmiennictwa XIII-XIV w. przytacza w swej pracy nad językiem białoruskim J.F. Karskij [Карский 1955, 202-207]. Należy podkreślić, iż w zabytku dominują zapisy z [e]. Oto materiał ilustracyjny:

- a) w końcówkach fleksyjnych: *на ВорсклѢ* (263), *дѢ звездѢ* (288), *у жывоѢ* (253), *на МосквѢ* (283), *в НовогородѢ* (264) / *все* (247), *жывоѢ* (245), *на князьстве* (228), *на Корачеве* (232), *на кресте* (225), *у море* (226); *городех* (229), *у звѢрех* (226), *на конех* (272), *у кораблех* (257), *лѢтех* (231);
- b) w temacie wyrazów: *АндрѢвича* (281) / *Андреевича* (282); *выбежыть* (247) / *побѢ* (279); *детеи* (281) / *з дѢтми* (226); *лѢта* (283) / *лета* (273); *в недѢлю* (273) / *за неделю* (281).

5. *Latopis Raczyńskich* nie poświadczają zjawiska zwężenia artykulacji [ě] > [i], typowego dla gwar północnoukraińskich i południowobiałoruskich. Na formę końcówek przypadków zależnych zaimka *весь* (*всѣх* (282), *со всѣм* (285), *вси* (290)) mógł oddziaływać paradygmat odmiany zaimków miękkotematowych, co pozwala traktować podobne zapisy jako rezultat zjawisk morfologicznych [Борковский, Кузнецов 2007, 137].

6. Zabytek notuje nieliczne przykłady akania w postaci zapisów obocznych, por. *Олбрахт* (275), *Ольбрахта* (275) / *Альбрахту* (275); *горазд* (279) / *гаразд* (248); *Корачев* (232), *корачевъского* (233) / *карачевским* (233). Akanie w sposób pośredni zostało wyrażone w hiperyzmach: у *Брасловля* (270), *остронома* (226), *Токтомыша* (263) (obok zapisów *Браславль* (227), *до Браславля* (261), *Тактамыш* (263)).

Zwężenie [ʼa] > [e], będące charakterystyczną cechą gwar południowobiałoruskich, znalazło odzwierciedlenie w większej liczbie przykładów i w wielu wyrazach stanowi bezwyjątkową normę: *деревеныи* (280) / *деревяного* (260); *десеть* (272), *десети тисечеи* (280) / *десять* (286); *кнежени* (231), *кнежечы* (233), *кнежене* (257), *с кнежною* (257) / *князь* (227), *на князьстве* (228); *месяц* (268), *месяца* (269), *месяцы* (278) / *месяца* (263); *в нетство* (256) / *в нятство* (252); *на память* (227), *паметати* (271), *памятью* (278); *резанским* (244), *резанского* (259), *Резанское* (259); *светого* (285), *Светослав* (254), *Светославовича* (256) / *святое* (231), *святыми* (255); *увезалъся* (285); *учествовал* (260).

Latopis Raczynskich notuje zmianę [ʼa] > [e] w imionach: *Едвигу* (253), *Едвига* (280), *Ерслава* (268, 270).

7. Analizowany zabytek poświadcza liczne przykłady obrazujące przegłos [e] > [o] po dawnych spółgłoskach funkcjonalnie miękkich [čʼ], [žʼ], [šʼ] oraz [cʼ] przed spółgłoską twardą. O fonetycznym uwarunkowaniu tego procesu najlepiej świadczą formy, w których zmiana [e] > [o] zachodzi w rdzeniu wyrazów. W innych pozycjach morfemowych opisywana zmiana może być rezultatem wyrównań morfologicznych, por. *и вжо* (248), *выжог* (269), *вышол* (252), *жо* (226), *Жомоить* (226), *Жомоитскои* (228), *жон* (284), *з жоною* (226), *жону* (237), *ничого* (238), *прошодшы* (238), *чого* (225), *чолом* (243), *о чом* (279), *чорную* (239), *с чорными* (273), *чотырох* (229), *чотыры* (226), *шостогонадицать* (270) / *от божого* (245), *Михаиловичом* (233), *плачом* (231), *за сторожою* (247); *набожон* (230), *непослушон* (259), *прырожоного* (240).

Równolegle w zabytku pojawiają się zapisy bez przegłosu [e], por. *вже* (226), *вшедшы* (226), *пошедшы* (229), *пришедшы* (260), *челом* (242).

II. Konsonantyzm

1. Wschodniosłowiańskie kontynuanty dawnych połączeń *tj, *ktʼ, *gtʼ w porównaniu do zapisów ilustrujących cerkiewnosłowiańską realizację stanowią w zabytku dominującą grupę, por. *будучы* (228), *княжечы* (230), *летаючых* (287), *милуючы* (227), *наслідуючы* (225), *ночы* (252), *опускаючы* (225), *пануючы* (228), *на помоч* (231), *пяттисечного* (225), *рекучы* (264), *свечами* (291), *сБчу* (230), *хотечи* (226), *хочу* (239) / *воплощене* (225), *жэглицо* (234), *со свещами* (259).

Nieliczne zapisy odzwierciedlają wpływy fonetyki zachodniosłowiańskiej: *моцно* (246), *моцы* (228), *немоцон* (237), *умоцняючы* (241). Dawne połączenie *dj przybiera w zabytku postać (zachodnio)ruskiego [ž]: *горожан* (238), *горожане* (243), *Межиземского* (226), *межы* (226), *по нарожэню* (280), *нарожэня* (245), *рожэства* (281), *рожоную* (248), *хожэнье* (289).

Udokumentowane w *Latopisie Raczyńskich* kontynuanty prasłowiańskiego połączenia *zdj przyjmują formę białoruskiego [ždž] (wyrażane w pisowni starobiałoruskich zabytków poprzez жч, oboczne ждч): *от дождчу* (270), *еждчывал* (235), *отеждчаючы* (245), *прыездчаючы* (260, 267). Podobne przykłady przytacza w pracy *Белорусы. Язык белорусского народа* J.F. Karskij [Карский 1955, 382].

Interesujący przykład stanowi nazwa etniczna *Polšča*, poświadczona gen. oraz loc.: *с Польцы* (290), *в Польцы* (273), *в Полицы* (279). Pierwotna forma loc. mająca postać *Polšče* stała się podstawą do uformowania nom. *Polšča*. Pochodzenie formy loc. sg. *Polszcze* zazwyczaj objaśnia się prasłowiańską zmianą grupy [sk] przed [ě] dyftongicznym w dialektach zachodniosłowiańskich [Klemensiewicz, Lehr-Splawiński, Urbańczyk 1981, 145].

2. Prasłowiańskie połączenia: spółgłoska wargowa + [j] uzyskują w latopisie typową dla języków wschodniosłowiańskich realizację w postaci [mlʲ], [blʲ], [vlʲ], [plʲ]. Zapisy tego typu stanowią niemal bezwyjątkową normę: *Браславль* (227), *видьблене* (271), *Жеславль* (247), *землею* (261), *в земли* (227), *кораблем* (237), *к Лукомлю* (269), *ко Мстиславлю* (255), *к Муромлю* (274) *явлено* (248). Formę bez epentezy: *з благословенное* (225) należy tłumaczyć wpływem języka cerkiewnosłowiańskiego, natomiast zapisy *пошлюбеную* (291), *Мъстиславский* (279), *Мстиславскуго* (254), *перяславским* (242), *перяславского* (242) mogą odzwierciedlać wpływ polszczyzny, w której l epentetyczne pojawia się niekonsekwentnie.

3. Bogatą egzemplifikację uzyskuje w latopisie proces dyspalatalizacji spółgłosek [žʲ], [šʲ], [čʲ], [cʲ], natomiast zapisy z *u* po spółgłoskach szumiących i [cʲ] pojawiają się sporadycznie, por. *Жикгимонте* (268), *нашими* (255), *прыехалши* (244), *спустошили* (260), *чинили* (254) / *божыи* (225), *боечыся* (277), *взяшы* (226), *жывоте* (248), *збудовавши* (245), *княжыти* (229), *маючы* (283), *межы* (226), *к Оршы* (254), *отчызну* (255), *рушыло* (277), *рБчы* (225), *служыти* (261), *старшыи* (236), *стоечы* (255), *тисечы* (263), *чыниты* (227), *чысто* (252); *месецы* (278), *Новегородцы* (233), *нБмы* (236), *поганьцы* (254), *правицы* (225).

Dyspalatalizacja spółgłoski [rʲ], notowana w piśmiennictwie zachodnioruskim od XIV w. [Карский 1955, 307-309], została udokumentowana w większości przykładów wyekscerpowanych z zabytku. Zapisy z *u* uzyskały nieliczne poświadczenie, por. *Борыса* (272), *Грыгорю* (288), *манаствыры* (238), *Марыи* (286), *пострыгся* (238), *пры* (231), *прыехала* (237), *прынесли* (278), *прынял* (225), *прысягу* (272), *прышедшы* (234), *прышли* (226), *рызу* (239), *рымскую* (253), *Смотрычы* (261), *тры* (233), *трыдцать* (268), *Хрыста* (285) / *игривали*

(228), *приехал* (283), *пришедшы* (260), *Смотричы* (260), *царигородского* (266), *Юри* (260).

4. Na związek zabytków piśmiennictwa z zachodnim obszarem Słowiańszczyzny wschodniej może wskazywać sposób realizacji [g] za pomocą szczelinowego [h]. Przejście [g] > [h] dokonało się na całym obszarze ukraińskim, białoruskim oraz południoworosyjskim [Stieber 1989, 89; Kuraszkiewicz 1963, 21]. Poświadczenie tej zmiany w cyryliczkich zabytkach jest trudne, ponieważ zapisy z *z* mogły odzwierciedlać zarówno wybuchowe [g], jak i wymowę frykatywną. Pomocne mogą być w tym przypadku udokumentowane w zabytkach formy z *кз*, *к*, *зк* w miejscu etymologicznego [g], które według J.F. Karskiego używane były w wyrazach zapożyczonych dla oznaczenia wybuchowego [g]. Zapisy wyrazów z *z* świadczyły natomiast o wymowie frykatywnej [Карский 1955, 227].

W *Latopisie Raczyńskich* odnotowane zostały liczne przykłady wyrazów zapożyczonych (przede wszystkim litewskich imion i ich derywatów), których pisownia wskazuje na wymowę szczelinowego [h]. Zapisy tego typu nie zawsze odznaczają się konsekwencją graficznej realizacji, por. *Авѣкгуштына* (246), *Довкгурду* (262), *Жыкгимонта* (268), *Жыкгимонтовы* (272), *Кгаштолт* (229), *со Кгданска* (257), *кгданциане* (284), *кгедроитьским* (236), *Кгедроитя* (238), *Кгемидин* (240), *Кгинвил* (231), *кглокговским* (276), *кглокговское* (278), *Кгровжышки* (299), *Лынѣкгвеневица* (268), *Минкгаилу* (230) / *Мингаило* (230), *Олкгурда* (246), *Олкгурдовая* (258), *Олькгимонта* (233), *Рынкголт* (233), *седмикгородского* (280), *Якгеило* (247), *до Якгеиловича* (272), *Якгеилово* (252) / *зэкгары* (290), *кгвалтом* (238), *кгды* (275), *срокго* (290).

Imiona litewskie: *Грумлю* (229), *Корыгаило* (247), *Швитрыгаило* (247) charakteryzują się konsekwencją zapisu poprzez *z*.

5. Latopis nie dokumentuje znanej XIV-wiecznym białoruskim i ukraińskim zabytkom zmiany [ɫ] > [ɮ] w pozycji przed spółgłoską i w wygłosie, której przejawem jest mieszanie w zapisie *л*, *оу* oraz *в*. Bogatą egzemplifikację uzyskały natomiast zapisy świadczące o przejściu [ɫ] > [ɮ] po poprzedzającej samogłosce na początku wyrazu i morfemu, por. *будучы в него* (240), *воеводу вбили* (265), *королевство и Вгорское* (267), *до вгорского кроля* (261), *и вдарылися воиска межы собе* (281), *гдѣ вѣже он сам* (226), *простые люди не вмени звати по латине* (228), *борздо вмер* (280), *жона (...) и вмерла* (237), *а побито их на врочыцах* (286), *и вслышал дѣвку* (246), *у малои дружыне втек* (233), *и скарбы свое, втекалися* (225), *и втечеть у гуры* (247), *велели его втопити* (269), *на том местцу было жѣглищю вчинено* (234), *на завтрѣе у-во второк* (289), *и навчылся языка руского* (238), *для великого округенства и невставичности его* (225), *другие за море повтекали* (285). W zabytku pojawiają się paralelne zapisy z *у*, por. *князя Светославля убили* (255), *на Жомоити и умер* (228), *князь (...) жомоитский умер* (231), *Угорскую землю* (265), *полочане, услышавшы* (250), *на собѣ утерпели* (284).

W *Latopisie Raczyńskich* odnotowane zostały przykłady ilustrujące zjawisko odwrotne, a mianowicie zastępowanie w pisowni etymologicznego [v] literą у: *честно у город Киев уехал* (243), *вернулся у свою землю* (270), *была велми велика у Смоленску*, *уце мѣсто понела была* (274), *перед святым Ильею у середу* (288), *по Покрове пречыстое Богородицы у тыидень* (288), *у великии пост* (290). Zjawisko to uzyskało poświadczenie również w pozycjach po spółgłoskach: *впадываець у Немон* (227), *а иных у полон повел* (228), *и вмер у середу* (259), *непооднокроть уторгненье чынечы* (284).

6. W latopisie pojawiają się nieliczne przykłady spółgłoski protetycznej [v] przed samogłoskami tylnymi. Wszystkie wyekscerpowane z zabytku formy prezentują przejście przyimka [vъ] >[ʋ] po zaniku jerów, po którym przed samogłoskami rozwinęło się [v] protetyczne, por. *у-в одном* (226), *у-в одном* (231), *у-в отца* (240), *у-в орлове* (245), *у-в отаманов* (260), *у-в обед* (264), *у-в один* (287). W przykładzie: *у-в ызбах* (254) graficznie zostało odzwierciedlone przejście [i] > [y] po przyimku zakończonym twardą spółgłoską. Drogą analogii do form zawierających protezę [v] przed samogłoską [o] w nagłosie wyrazów powstał przyimek *у во* w następujących zwrotach: *у-во сне* (245), *у-во второк* (281, 291). Proteza [v] przed samogłoskami tylnymi jest charakterystyczną cechą współczesnego języka białoruskiego [Филин 2006, 296 i 299].

Protetyczne [h] w nagłosie zostało poświadczone w wyrazach: *генвара* (270) oraz *Ганну* (245), natomiast przykłady: *окиян*, *окияном* (226) zawierają interwokaliczną spółgłoskę [j].

7. Udokumentowany w ukraińskich gramotach XIV-XV w. oraz starobiałoruskim piśmiennictwie XV w. [Филин 2006, 234] proces utraty nagłosowego [i-] < *jъ po zaniku jerów w słabej pozycji uzyskał w *Latopisie Raczyńskich* marginalną realizację. Opisane zjawisko dotyczy w zabytku głównie użycia przyimka *з* w miejscu *из / ус*: *Ян з Ласка* (277), *рушылся з Вилни* (278), *прыятели з Литвы* (279), *побѣг з Смоленьска* (282); *споведал ему вѣсе* (245), *великому Кестутью споведал* (248)³.

8. Prewokalizację grupy spółgłoskowej przed sonantami [r], [l] w nagłosie wyrazu ilustruje przykład nazwy miasta *Орша*⁴: *к Оршы* (254), *за Оршою* (281) oraz antroponim *Илвовича* (256, 270).

Podsumowanie

Przeprowadzona na podstawie tekstu *Latopisu Raczyńskich* analiza zjawisk fonetycznych wykazała, że w zabytku dominują cechy o zasięgu ogólnoruskim oraz zachodnioruskie elementy językowe, które nie zawsze charakteryzują się konsekwencją użycia. Marginalne poświadczenie uzyskały cechy, ma-

³ Str.-rus. исповѣдати 'powiedzieć', por. [Срезневский 1893, 1128].

⁴ Str.-rus. Рѣша, por. [Фасмер 2004, 155].

jące uzasadnienie w fonetyce języka polskiego oraz cerkiewnosłowianizmu. W latopisie zauważalna jest tendencja odchodzenia od tradycji cerkiewnosłowiańskiej, wyrażona m.in. we wschodniosłowiańskiej realizacji nagłosowego *or, relacjach pomiędzy grupami pełnogłosowymi i niepełnogłosowymi (ze zdecydowaną przewagą tych pierwszych) oraz rozwoju prasłowiańskich połączeń *dj, *tj, *gt', *kt'.

Zabytek charakteryzuje się wysoką częstotliwością zapisów prezentujących dyspalatalizację spółgłosek funkcjonalnie miękkich [ž'], [š'], [č'] oraz [c'], a także [r'], spirantyzację [g] > [h], przejście [u] > [ɯ], co może świadczyć o zawansowanym stopniu rozwoju tych procesów. W *Latopisie Raczyńskich* nie zostało odnotowane zwężenie artykulacji [ě] > [i], które bogatą egzemplifikację uzyskało m.in. w *Kronice supraskiej* – zabytku reprezentującym I redakcję latopisów zachodnioruskich. Znikome graficzne poświadczenie uzyskują również inne zjawiska fonetyczne, które w I redakcji odznaczały się dość wysoką frekwencją, np. akanie, jekanie, przejście [ɨ] > [ɯ], przewokalizacja nagłosowej grupy spółgłoskowej.

Bibliografia

- Białoruski Tristan. Faksymile rękopisu wraz z analizą filologiczną Alesia Brazgunowa i Nadziei Starowojtowej i ich przekładami na współczesny język białoruski.* 2007. Red. Maszkiewicz M. Wrocław: Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego.
- Borkovskij Viktor Ivanovič, Kuznecov Petr Savvič. 2007. *Istoričeskaâ grammatika russkogo âzyka.* Moskva: Izdatel'stvo LKI [Борковский Виктор Иванович, Кузнецов Петр Саввич. 2007. *Историческая грамматика русского языка.* Москва: Издательство ЛКИ].
- Čamarycki Vâčaslaŭ Antonavič. 1969. *Belaruskîâ letapîsy âk pomnikî litaratury.* Mînsk: Vydavectva „Navuka i tэхnîka” [Чамярыцкі Вячаслаў Антонавіч. 1969. *Беларускія летапісы як помнікі літаратуры.* Мінск: Выдавецтва „Навука і тэхніка”].
- Fasmer Maks. 2004. *Ėtimologičeskij slovar' russkogo âzyka.* T. 3. Moskva: ООО „Izdatel'stvo Astrel”: ООО „Izdatel'stvo AST” [Фасмер Макс. 2004. *Этимологический словарь русского языка.* Т. 3. Москва: ООО „Издательство Астрель”: ООО „Издательство АСТ”].
- Filin Fedot Petrovič. 2006. *Proišoždenie russkogo, ukrainского i belorusskogo âzykov.* Moskva: KomKnîga [Филин Федот Петрович. 2006. *Происхождение русского, украинского и белорусского языков.* Москва: КомКнига].
- Karskij Evfimij Fedorovič. 1955. *Belorusy. Âzyk belorusskogo naroda.* Вып. 1. Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR [Карский Евфимий Федорович. 1955. *Белорусы. Язык белорусского народа.* Вып. 1. Москва: Издательство Академии наук СССР].
- Klemensiewicz Zenon, Lehr-Splawiński Tadeusz, Urbańczyk Stanisław. 1981. *Grammatyka historyczna języka polskiego.* Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kuraszkiewicz Władysław. 1963. *Zarys dialektologii wschodniosłowiańskiej.* Warszawa: Państwowe wydawnictwo Naukowe.
- Polnoe sobranie russkikh létopisej (Zapadnorusskîâ létopisi).* 1907. Red. Ptašickij S.L., Šahmatov A.A. T. XVII. S.-Peterburg: Tipografîa M.A. Aleksandrova [Полное собрание

- русскихъ лѣтописей (Западнорусскія лѣтописи)*. 1907. Ред. Пташицкій С.Л., Шахматовъ А.А. Т. XVII. С.-Петербургъ: Типографія М.А. Александрова].
- Polnoe sobranie russkih letopisej*. 1980. Red. Ulašik N.N. Т. XXXV. Moskva: Izdatel'stvo „Nauka” [Полное собрание русских летописей. 1980. Ред. Улащик Н.Н. Т. XXXV. Москва: Издательство „Наука”].
- Sreznevskij Izmail Ivanovič. 1893. *Materiály dlâ slovarâ drevne-russkago âzyka*. Т. 1. Sanktpeterburg: Типографія Imperatorskoj Akademii nauk [Срезневский Измаил Иванович. 1893. *Материалы для словаря древне-русского языка*. Т. 1. Санктпетербургъ: Типографія Императорской Академіи наукъ].
- Stieber Zdzisław. 1989. *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Summary

THE RACZYNSKIS' CHRONICLE AS A 16TH-CENTURY MONUMENT OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA ANNALS (LINGUISTIC CHARACTERISTIC)

This article analyzes phonetic phenomena found in one of the monuments of Old Belorussian writing. In the Raczynskis' Chronicle, representing the second compilation of Belorussian-Lithuanian chronicles, all-Ruthenian characteristics prevail, as well as West-Ruthenian linguistic elements, which are not always consistently realized. Marginal authentication was obtained by the characteristics being grounded in the phonetics of the Polish language and borrowings from Old Church Slavonic.

Kontakt z Autorką:
kaska_smoktunowicz@gazeta.pl